

АРХІТЕКТУРНІ СТИЛІ ЯК ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД У МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

© Смірнова О. В., 2016

Розглянуто генезис сучасних інноваційних будівель і споруд у міському середовищі. У хронологічній послідовності показано зміну стилістичної спрямованості цих об'єктів у ХХ–ХХІ ст. Визначено диференціацію архітектурних стилів. Виявлено їх три категорії – інноваційні стилі, стилі з новацією-модернізацією, стилі-стереотипи. Розроблено аналітичну схему, яка відображає послідовність або паралельність розвитку основних стилів в архітектурі з характеристикою їх композиційного формування.

Ключові слова: інноваційні стилі, авторський стиль, сучасні будівлі, міське середовище.

Постановка проблеми

Інноваційні будівлі і споруди у міському середовищі є унікальними, що не мають аналогів, архітектурними об'єктами, що мають виразні індивідуальні форми. Вони з'явилися ще на ранніх етапах розвитку цивілізації. Розвиваючись, у їх формуванні з плином часу відбувалися радикальні перетворення, для яких характерний імпульс оновлення, де робиться акцент на виразних можливостях нових матеріалів і конструкцій. Пошук гнучкіших варіабельних систем, які сприяють підвищенню якості архітектурного середовища, призводить до нових практичних і творчих розробок. Так, освоєння нових технологій будівництва, що включають комплексні системи життєзабезпечення, та інноваційні ресурсощадні пристрої, що враховують потреби людини, було основою для створення унікального об'єму будівлі з яскраво вираженою пластикою форм. У ХХІ ст. інноваційні будівлі і споруди проєктуються з використанням сучасної стилістики.

Сьогодні з'являється багато оглядової літератури – праць істориків, теоретиків і мистецтвознавців, у яких розглядається широкий спектр творчих пошуків в архітектурі протягом ХХ–ХХІ ст. [1–5]. Однак, незважаючи на велику кількість наукових досліджень, чітко систематизованої інформації щодо формування інноваційних будівель з використанням сучасної стилістики фактично немає.

Мета роботи – розглянути архітектурні стилі як засіб створення сучасних інноваційних будівель у міському середовищі.

Завдання дослідження:

1. Визначити узагальнену типологію сучасних архітектурних стилів.
2. Виявити диференціацію сучасних архітектурних стилів.

Викладення основного матеріалу

Архітектура в усі часи була тісно пов'язана з історією розвитку суспільства, знаходила своє відображення у творах зодчества. У межах одного періоду під час формування архітектурно-містобудівних об'єктів з'являються стійкі ознаки (композиційні, пластичні, колористичні тощо.), які і визначають їхній стиль.

Стиль в архітектурі – це художня категорія, що позначає спільність архітектурних форм, прийомів композиції, яка складається в процесі історичного розвитку і відрізняє культуру однієї історичної епохи від іншої. Стиль відображає характер соціальних, ідеологічних завдань, матеріально-технічних можливостей та естетичних ідеалів суспільства.

У різні історичні періоди зміна художніх ідеалів, уявлень про красу у суспільстві знаходить відображення у зміні стилістичних переваг.

Стиль – це широке поняття, в яке входять прийоми побудови планів, об'ємних композицій, конструкцій, форм і мотивів декоративного оформлення і обробки, прийомів організації внутрішнього простору.

Процес виникнення, розквіту і занепаду стилів і їхня зміна доволі складний.

Так, витоки нової архітектури, яку прийнято називати сучасною, зароджувалися у другій половині XIX ст. під впливом бурхливого розвитку промисловості, прогресу науки і техніки. У цей період встановлюються соціальні, економічні, технічні та художні передумови виникнення і розквіту новаторських напрямків в архітектурі XX ст.

На підставі аналізу літературних джерел потрібно виділити такі сучасні стилі: конструктивізм, функціоналізм, авангард, постмодерн, деконструктивізм, хай-тек тощо.

Конструктивізм (1920–1930 рр.). Передумови виникнення конструктивізму з'явилися ще у кінці XIX ст. Нові матеріали давали змогу створювати нові конструкції. Усій показній розкоші попередніх стилів конструктивісти прагнули протиставити функціональність, простоту і геометричну чистоту ліній і форм. Основне завдання полягає в конструюванні матеріального середовища для людини із застосуванням нової техніки, технологій, раціональних форм і функціональних конструкцій. Конструктивізм повинен був підкреслити принципи нового індустріального суспільства. Звідси прагнення до нових архітектурних засобів вираження, а також застосування інженерних і архітектурних конструкцій у будівництві. Для стилю характерні відкриті простори з нечітким зонуванням, підкресленим утилітаризмом і геометризмом архітектурних форм (на основі квадрата, прямокутника, трикутника) за повної відсутності декору і деталей. Кольори прості, чисті, без відтінків і гри світла, найчастіше білий; так само використовуються червоний, синій і жовтий кольори.

Функціоналізм (1920–1930 рр.) виник на початку XX ст. у Німеччині і в Нідерландах. Функціональна складова будівель визначається фізіологічними і суспільними потребами людини. Естетичними постулатами стають граничне спрощення форм, відмова від декорування і прагнення до мінімального оброблення поверхонь (прості ритми, прямокутні об'єми, плоскі дахи, відсутність декору тощо). Стиль демократичний, не вимагає великих матеріальних затрат. Економічний чинник сприяв поширенню нової системи архітектурного мислення. Розширення фронту будівельних робіт в умовах післявоєнної кризи могло статися через економію коштів під час самого будівництва. З'являються соціально обґрунтовані прийоми і норми планування окремих квартир і цілих житлових масивів (стандартна секція, квартира, рядкова забудова тощо). Функціоналізм, який проповідував абсолютне оголення будівель і відкидав обов'язкові нормативи класичних архітектурних форм, як раз був тим стилем, який давав кількісний вигравш через відмову від дорогого декору. Об'єднуючи економічні переваги з конструктивною логікою і передовими функціональними пропозиціями, він перетворився у пануючу стилістичну систему XX в.

Авангард (1920–1930 рр.). Форма плану, об'ємна структура і пластика будівлі дуже незвичайні, прослідковуються самостійність і оригінальність у загальних підходах і в елементах форми, концептуальність побудови, схематичність, відірваність від сучасних умов і вимог, футуризм. Будівля відображає уявлення авторів про можливе майбутнє. Використання сучасних будівельних матеріалів і нових технологій дає змогу створювати пластичні об'єми різного ступеня складності, що сприяє реалізації унікальних в архітектурному задумі концептуальних проєктів. Пластика об'єму – основа його масштабного ладу, яка зумовлює масштабне сприйняття цього об'єкта. Як правило, масштаб зовнішньої архітектурної форми будівлі крупніший, ніж масштаб інтер'єру, оскільки внутрішній простір більш обмежений і розчленований, ближче пов'язаний з людиною. Для авангарду характерне експериментування, прагнення до оновлення архітектури. У кінці XX ст. (1980–1990 рр.) з'являється **неоавангардизм (неоавангард, поставангард)**. Він зберігає пластичну спадщину авангарду, який не вичерпав свої виразні можливості з орієнтиром у майбутнє (концептуальна архітектура).

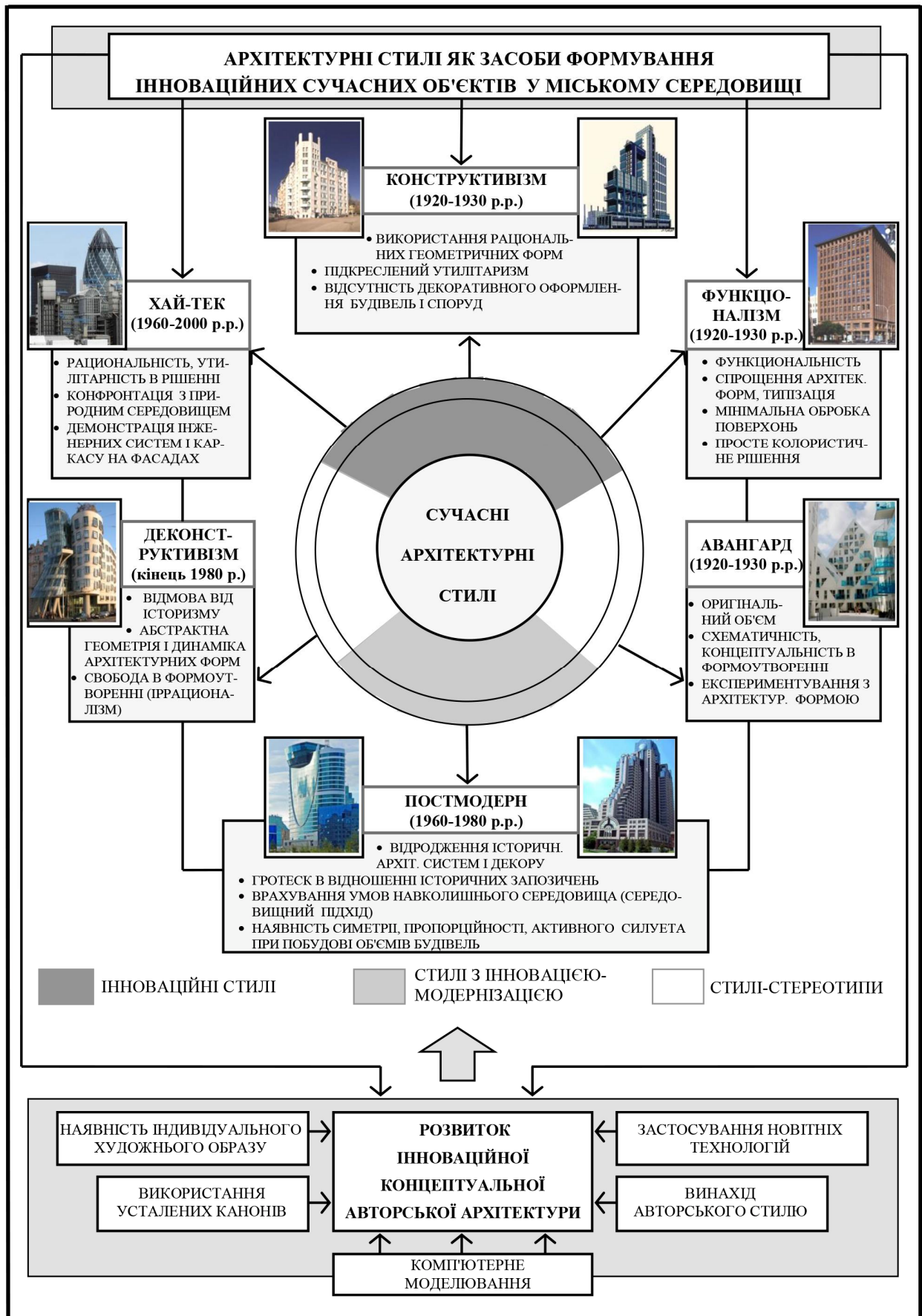
Постмодернізм (постмодерн) (1960–1980 рр.) об'єднує структурно подібні течії в архітектурі сучасних індустріально-розвинених країн. Постмодернізм визнавав гротеск щодо історичних запозичень. Він виявив наявність переваг масового споживача, а також окреслив середовищний підхід,

пов'язаний з урахуванням оточення. Постмодерністи вносили в архітектурні твори образні асоціації, підвищували різноманітність і емоційно-образну виразність архітектурних рішень, зверталися до індивідуальних особливостей пейзажів, використовуючи останні розробки будівельної індустрії. Найжорсткішій критиці піддалися аскетизм архітектурних форм і серійний підхід до проектування, відмова від творчої спадщини і регіоналізму. У містобудуванні характерною є відмова від вільної забудови і перевага її регулярної системи, врахування особливостей міського середовища. В об'ємному проектуванні властиве відродження (найчастіше еkleктичне) історичних архітектурних систем і декору усіх видів (декоративна кладка, личкування, рельєф, орнаментика, розписи тощо), звернення до виразності стінового масиву з відмовою від стрічкових вікон, відродження активного силуету будівель (завершення щипцями, фронтонами, мансардами) з відмовою від плоских дахів. Відповідно до відродження історичних форм відновлюються принципи історичної побудови композиції: симетрія, пропорційність, перспектива. Характерним не тільки є використання окремих деталей історичних стилів, але й цілих систем: будівельної техніки, принципів побудови композиції. Так, функціональні проблеми відходять на другий план і починає панувати естетичний принцип. Стиль дає змогу враховувати смаки споживача, індивідуалізувати рішення, але призводить до ординарності і часто несмаку в архітектурі. Архітектори, намагаючись розширити мову сучасної архітектури, створили симбіоз традиційної архітектури і естетизованих індустріальних форм. До початку 1990-х років постмодернізм фактично зійшов зі сцени провідних країн Заходу.

Деконструктивізм (1980–1990 рр.) – стиль у сучасній архітектурі, який сформувався в Америці і Європі, а потім поширився по усьому світу. Один з лідерів деконструктивізму Є. З. Хадід. Теорія деконструктивізму виникає під час “розломів” у суспільстві і мистецтві. Цей стиль проголошує відмову від декоративізму, історизму і постає проти модернізму. Деконструктивна архітектура приділяє велику увагу проблемам формоутворення. Зміна повинна привести до вдосконалення архітектурних форм. Відрізняється формальними структурами і об'ємами, яким надається незвичайна абстрактна геометрія і динаміка. Будівлям властива контрастність архітектурних форм, гротескна композиція, яка прочитується у силуеті будівлі. Динамічні зіткнення об'ємів, похилі поверхні, застосування металевих стрижневих просторових структур. Спотворення, структурні деформації об'ємів, дають можливість експериментувати з формою. Головною стає свобода формоутворення, яка надає неповторність спорудам. Встановлюються нові відносини між формами і середовищем. Під час проектування навмисне руйнуються засадничі поняття архітектури: рівновага, вертикаль, горизонталь і архітектоніка. Якщо протягом століть архітектори сповідували принципи гармонії, порядку, прагнули до краси, то основна ознака деконструктивізму – ірраціональність. Це архітектура мегаполісів і “нового покоління” – одна з найскладніших і найвіддаленіших від масового споживача. Тому деконструктивізм не набув поширення, а до кінця 1990-х років експерименти з формою мали поодинокий характер.

Хай-тек (1960–2000 рр.). В архітектурі 1960-х років розвивається раціоналістичний напрямок – техніцизм, пов'язаний з естетизацією індустріальних об'єктів. Вищим проявом техніцизму став хай-тек (висока технологія) – один із стилів новітньої західної архітектури. Характерним є прагнення великого впливу на об'єкти постіндустріальних технологій, відсутність орієнтації на стилеві характеристики архітектури минулого. Комунікації виносяться на фасад будівлі, формуючи не тільки його каркас, а й образ. Хай-тек пов'язаний із новим осмисленням досягнень науки і техніки, впровадженням нових будівельних матеріалів (металеві панелі, вітражі, сталеві каркаси). Архітектура цього стилю відрізняється раціональністю, утилітарністю, конструктивністю, легкістю і модульністю споруд, демонструючи конфронтацію по відношенню до природи. Стилістика хай-теку в останні роки стає менш жорсткою, набуваючи нових ознак пластичної виразності. Три основні напрями хай-теку: геометричний, індустріальний і біонічний. Геометричний напрямок використовує складні каркасні системи і різні елементи конструкцій. Індустріальний напрямок виділяє приховані системи інженерного життєзабезпечення будівлі, надаючи їм помітно драматизовану форму. Біонічний напрямок вносить в архітектуру форми живої природи, використовуючи підвісні конструкції, мембрани, сталеві нитки та інші елементи.

Варто зазначити, що ХХ ст. стало століттям активних творчих пошуків зі своїми труднощами і суперечностями. Якщо на початку ХХ ст. відбувалось звільнення від декоративних елементів історизму, створення об'ємів простої геометрії, то в кінці ХХ ст. відбувся зворотний процес: до навмисної ускладненості і театральної декоративності. Таке постійне протистояння новаторських течій та історизму відображає зміну історичних циклів.

Формування будівель і споруд із сучасною стилістикою початку ХХ–ХХІ ст.

У ХХІ ст. розвивається інтелектуальна, концептуальна авторська архітектура. Змінюються естетичні цінності, але залишається прагнення до створення образності в архітектурі із застосуванням високих технологій, які дають свободу формоутворенню, використанню нових конструкцій і матеріалів, техніці нового покоління. За допомогою комп'ютерів стало можливим удосконалювати розрахунки і втілювати у життя фактично будь-які фантазії архітекторів.

Висновки:

1. Аналіз літературних джерел дав змогу виявити узагальнену типологію сучасних архітектурних стилів. Це: конструктивізм, функціоналізм, авангард, постмодерн, деконструктивізм, хай-тек (рисунок).

2. Архітектурні стилі варто диференціювати на три категорії:

- інноваційні стилі (конструктивізм, функціоналізм, хай-тек);
- стилі з новацією-модернізацією (постмодерн);
- стилі-стереотипи (авангард, деконструктивізм).

У ХХІ ст. у зв'язку з необмеженими можливостями комп'ютерного моделювання потрібно розглядати появу авторського стилю, як засобу створення інноваційних будівель і споруд у міському середовищі.

1. Орельская О. В. Современная зарубежная архитектура: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / О. В. Орельская. – М.: Издательский центр "Академия", 2006. – 272 с. 2. Бартнев И. А., Батажкова В. Н. Очерки истории архитектурных стилей: учеб. пос. для твор. факультетов высш. худ. учеб. завед. – М.: Изобразительное искусство, 1983. – 384 с. 3. Хопкинс О. Визуальный словарь архитектурных стилей. – СПб.: Питер, 2015. – 224 с. 4. Блохина И. Всемирная история архитектуры и стилей. – М.: АСТ, 2016. – 256 с. 5. Кох В. Энциклопедия архитектурных стилей. – М.: БММ, 2005. – 517 с. 6. Уоткин Д. История западноевропейской архитектуры / пер. с нем. М. Теггалиева. – М., 2001.

O. V. Smirnova

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv,
Department of Architecture of buildings and architectural design environment

ARCHITECTURAL STYLES AS MEANS OF MODERN INNOVATIVE BUILDINGS IN URBAN ENVIRONMENTS

Ó Smirnova O. V., 2016

Considered the genesis of modern innovative buildings and structures in the urban environment in the article.

Found that innovative buildings and structures in an urban environment are unique in its kind architectural objects that have individual expressive forms.

They were in the early stages of civilization. Developing over time in their formation took place a radical transformation, which is characterized momentum renovation, focus on the expressive possibilities of new materials and designs.

The chronological sequence is shown changing stylistic orientation of these objects in the XX–XXI centuries. Determined that in the XXI century innovative buildings and structures are designed using modern style.

Determined the differentiation of architectural styles. Revealed their three categories – innovative styles, styles with innovation, modernization, stereotypes styles.

Innovative modern styles include constructivism, functionalism and hi-tech.

Among modern style with innovation, modernization should be allocated postmodern style.

Styles stereotypes – is the avant-garde and deconstruction.

An analytical chart showing the serial or parallel development of the basic styles of architecture with the characteristic of their composite form.

Key words: innovative styles, author's style, modern building, urban environment.